

Brüssel, 17. oktoober 2025
(OR. en)

14203/25

MAMA 247	COHOM 152
MED 77	JAI 1476
CFSP/PESC 1493	MIGR 383
COPS 509	COTER 173
WTO 93	TRANS 477
ENV 1051	EMPL 445
ENER 537	DIGIT 202
ECOFIN 1367	EDUC 390
DEVGEN 182	POLMAR 62

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	17. oktoober 2025
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	JOIN(2025) 26 final
Teema:	ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Vahemere piirkonna lepe Üks meri, üks lepe, üks tulevik

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument JOIN(2025) 26 final.

Lisatud: JOIN(2025) 26 final

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 16.10.2025
JOIN(2025) 26 final

**ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Vahemere piirkonna lepe
Üks meri, üks lepe, üks tulevik**

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Liitu ja Vahemere lõunapiirkonna partnereid¹ ühendab ala, kus meil on ühised võimalused, probleemid ja vastutus: see on **Vahemere piirkonna ühtne ala**. Me teeme Vahemere piirkonna stabiilsuse ja heaolu nimel omavahel koostööd.

Alates **Barcelona protsessi**² käivitamisest 1995. aastal on üks ELi strateegilisi eesmärke olnud luua Vahemere piirkonnas ühine rahu ja heaolu ala. 2021. aastal võeti vastu **Vahemere piirkonna tegevuskava ning majandus- ja investeerimiskava**,³ mis toetub olemasolevatele koostööinstitutsioonidele ja -formaatidele ning on andnud omalt poolt täiendava tõe. Majandus- ja investeerimiskava raames on Vahemere lõunanaabrusele eraldatud kokku ligi 6 miljardit eurot ELi rahalisi vahendeid, mille tulemusena on konkreetsetesse juhtprojektidesse investeeritud umbes 27 miljardit eurot.

Ametisse on nimetatud **Euroopa Komisjoni Vahemere piirkonna volinik**, kes teeb tihedalt koostööd **liidu välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindajaga**. See näitab ELi soovi tugevdada sellealast tegevust ja läheneda Vahemere piirkonnale sihipärasemalt.

Sellest strateegilisest eesmärgist on kantud ka **Vahemere piirkonna lepe (edaspidi „lepe“)**. Tahame olemasolevat suhet tihendada ja **süvendada Vahemere piirkonna ühtses alas integratsiooni**. Leppe eesmärk on saavutada paradigmuuutus, mis on vajalik, et realiseerida kogu meie partnerluse potentsiaal ja teha omavahel ühisvastutuse ja -loome põhimõtte alusel koostööd.

Vahemere piirkond asub kolme eripalgelise maailmajao – Euroopa, Aafrika ja Aasia – ristteel ning kujutab endast olulist silda nendevaheliseks partnerluseks, kultuurivahetuseks ja dialoogiks. Praegune üleilmne ja piirkondlik geopoliitiline olukord nõuab tihedamaid poliitilisi suhteid ja tugevamat partnerlust. Gaza sõja mõju on tunda nii Lähis-Idas kui ka kaugemal ning see suurendab ebakindlust ja ebastabiilsust. Hiljutine kokkulepe Gaza konflikti lõpetamiseks on ajalooline verstapost ning annab Iisraelile, Palestiinale ja ümbritsevatele piirkonnale võimaluse luua usaldusväärne poliitiline tee püsiva rahu ja julgeoleku suunas, mis tugineb kahe riigi kooseksisteerimisel põhinevale lahendusele. Praegu on ELi jaoks kõige pakilisem prioriteet tagada piisava humanitaarabi jõudmine Gazasse, aga samuti kavatakse panustada Palestiina omavalitsuse juhtimise ja reformi toetamise, Gaza ülesehitustööde (sealhulgas Palestiina rahastajate rühma kaudu) rahastamise ja ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) missioonide kohaoleku tugevdamise teel.

Hiljutised konfliktid ja rahunõud, sealhulgas Liibanonis, Süürias, Jeemenis ja Iraanis, on veelgi teravdanud pingeid, mis kahjustab meresõidu turvalisust ja rahvusvahelist kaubandust. Vahemere piirkonda ohustab ka Aafrikas, eelkõige selle naabruses asuvas Saheli piirkonnas valitseva ebakindluse ja ebastabiilsuse ülekandumine. Saheli piirkond on Põhja-Aafrika riikide jaoks strateegilise tähtsusega. Ühtlasi mõjutab piirkonda Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, eelkõige seoses toiduga kindlustatusega.

¹ Vahemere lõunapiirkonna kümme partnerit on Alžeeria, Egiptus, Iisrael, Jordaania, Liibanon, Liibüa, Maroko, Palestiina, Süüria ja Tuneesia.

* Nime „Palestiina“ ei tuleks käsitada Palestiina riigi tunnustamisena ning see ei mõjuta selles küsimuses võetud liikmesriikide individuaalseid seisukohti.

² Barcelona deklaratsioon ja Euroopa – Vahemere piirkonna partnerlus | EUR-Lex.

³ JOIN(2021)2.

Lepe võimaldab meil kujundada ümber omavahelised tähtsad suhted ja rõhutada ühist pühendumust rahule, julgeolekule ja reeglitel põhinevale mitmepoolsele rahvusvahelisele korrale, saates üleilmsel tasandil selge poliitilise sõnumi partnerlusest.

Lepega luuakse **praktiline koostööraamistik**, mis ühendab tugeva poliitilise tahte alt ülespoole suunatud lähenemisviisiga, mille raames rakendatakse vastastikku huvi pakkuvates prioriteetsetes valdkondades ühisalgatusi. Sellised algatused võivad tuua käegakatsutavaid tulemusi kõigile inimestele, eelkõige noortele, naistele ja (väike)ettevõtjatele. Lepega edendatakse Vahemere piirkonna ühtses alas piirkondliku ja kohaliku tasandi koostööd. Piirkonnas toimuvad sotsiaalsed ja majanduslikud muutused pakuvad koostööks hulgaliselt võimalusi, millest võib inimestele kasu olla. Samal ajal võib ühine kliima-, keskkonna- ja julgeolekuprobleemide lahendamine aidata tagada piirkonna vastupidavuse ja seda veelgi tugevdada, kui viime oma partnerluse pöörõhu tuleviku tööstusharudele. Lepe annab võimaluse suunata jõupingutusi valdkondadesse, **millel võib olla püsiv sügavaid muutusi esile kutsuv mõju** ümbritsevas piirkonnas ja kogu maailmas.

Lepe sündis **ulatuslike konsultatsioonide** tulemusena, milles osalesid kümme Vahemere piirkonna partnerit, ELi liikmesriigid, Euroopa Parlament, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, Regioonide Komitee, ELi naaberriigid, ÜRO asutused ning muud rahvusvahelised organisatsioonid. Selle protsessiga oli tihedalt seotud ka **Vahemere Liit**, mis on ainulaadse liikmeskonnaga valitsustevaheline organisatsioon, sest sellesse kuuluvad kõik ELi liikmesriigid ja Vahemere lõunapiirkonna partnerid. Ühtlasi oli konsultatsioonides tähtis roll **Anna Lindhi sihtasutusel**.

Konsultatsioone peeti ka paljude sidusrühmadega, mis esindasid kodanikuühiskonna eri rühmi, sealhulgas majandus-, kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna osalejate, akadeemiliste ringkondade ja mõttekodadega. Eritähelepanu pöörati piirkondlikule ja kohalikule tasandile, sealhulgas seetõttu, et neil on keskne roll leppe rakendamises. Noored kaasati tihedalt konsultatsioonidesse mitme ürituse, eelkõige **Euroopa – Vahemere piirkonna noortedialogi** kaudu.

Konsultatsioonide tulemusi arutati 14. juulil 2025 toimunud **ELi ja Vahemere lõunanaabruse ministrite kohtumisel**, kus kümme Vahemere lõunapiirkonna partnerit ja ELi liikmesriigid kinnitasid oma tahet teha tulevase leppe konkreetsete algatuste ja meetmete raames pragmaatilist koostööd.

Aja jooksul võib lepe **laieneda Vahemere lõunapiirkonnast kaugemale**, toetudes koostoimele muude ELi algatustega. Kaalutakse ja vajaduse korral julgustatakse osalemist meetmetes, mis pakuvad vastastikust ja strateegilist huvi Pärsia lahe piirkonnale, naabruses asuvatele Sahara-taguse Aafrika riikidele, eriti Mauritaaniale ja Senegalile, ning Türgile, Lääne-Balkani partneritele ja Musta mere piirkonnale⁴. Samuti tehakse koostööd **piirkondlike organisatsioonidega** – Aafrika Liidu, Araabia Riikide Liiga ja Pärsia kahe koostöönõukoguga.

Lepega hoogustatakse täiendavalt ka **kolmepoolset koostööd, eriti Pärsia lahe piirkonna partneritega**. See on väga tähtis, sest need riigid kujutavad endast olulist ühenduslüli Euroopa, Aasia ja Aafrika vahel ning neil võib olla märkimisväärne roll Vahemere lõunapiirkonna, eriti

⁴ Musta mere piirkonda käsitlev Euroopa Liidu strateegiline lähenemisviis (JOIN(2025) 135).

Lähis-Ida poliitiliste, majandus-, arengu- ja humanitaarprobleemide lahendamisel. Paljud leppe kesksed valdkonnad vastavad prioriteetidele, mis on sätestatud ELi strateegilises partnerluses Pärsia lahe piirkonnaga⁵, eelkõige seoses rohepöörde, kaubanduse, transpordi, piirkondliku stabiilsuse ja üleilmse julgeolekuga.

2. LEPPE KOLM SAMMAST

Leppega käivitatakse avatud protsess, millega luuakse **praktiline koostööraamistik**, mis toetub järgmisele kolmele sambale.

- I. **Inimesed muutusi, ühendusi ja innovatsiooni esile kutsuva jõuna**
- II. **Tugevam, kestlikum ja integreeritud majandus**
- III. **Julgeolek, valmisolek ja rändehaldus**

Nimetatud kolm sammast on **omavahel tihedalt seotud**. Igaüks neist **hõlmab uut esialgset loetelu praktilistest algatustest** ja ettepanekuid **olemasolevate meetmete laiendamiseks**, et kutsuda eile muutusi ja anda lisaväärtust. Leppes lähtutakse **paindlikkuse põhimõttest**, mis võimaldab partneritel eri algatustes erinevalt osaleda.

Lepe **toetub olemasolevatele algatustele**, sealhulgas majandus- ja investeerimiskavale, assotsieerimislepingutele, partnerlusprioriteetidele, strateegilistele ja laiaulatuslikele partnerlustele ning muudele piirkondliku koostöö raamistikele, samuti liikmesriikide riiklikele strateegiatele⁶.

Selleks, et toetada leppe rakendamist, **võetakse kasutusele kõik liidu asjakohased rahastamisvahendid**. Seejuures tagatakse kooskõla praeguse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“⁷, strateegia „Global Gateway“ ja tulevase instrumendi „Globaalne Euroopa“⁸ prioriteetidega. Meetmete maksimaalse mõju ja koostoime saavutamiseks taotletakse ELi liikmesriikidelt ja Vahemere lõunapiirkonna partneritelt toetust. Samuti kasutatakse Euroopa tiimi lähenemisviisi kohaselt ELi liikmesriikide ja rahvusvaheliste finantsasutuste⁹ ning erasektori rahastust, et luua kodanikele ja ettevõtetele võimalusi.

EL ja Vahemere lõunapiirkonna partnerid teevad tööd selle nimel, et tagada kestliku arengu tegevuskava 2030 kohaselt inimõigused, hea valitsemistava ja põhiõigused. Samal ajal edendavad nad **soolist võrdsust, mittediskrimineerimist ja puuetega inimeste õigusi**. Eespool nimetatud moodustab algatuste rakendamise aluse ja kujutab endast olulist takku elujõulise kodanikuühiskonna kaitsmisel ning tervema ja ettevõtlust soodustavama keskkonna edendamisel.

I. Inimesed muutusi, ühendusi ja innovatsiooni esile kutsuva jõuna

Vahemere piirkonna ühtne ala algab inimestest, sest see põhineb kultuurilistel, ajaloolistel ja inimestevahelistel sidemetel. Inimestevahelised sidemed loovad silla, mis hõlbustab teineteise

⁵ JOIN(2022) 13.

⁶ Sealhulgas Mattei kava Aafrika jaoks ja sellega seotud Rooma protsess.

⁷ Määrus (EL) 2021/947.

⁸ [ELi eelarve 2028–2034](#).

⁹ Eelkõige Euroopa Investeerimispank (EIP) ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank (EBRD).

mõistmist ning pakub võimalusi majanduskasvuks ja arenguks, samuti toovad need stabiilsuse ja osutab koostöö kasulikkusele.

Kui ELis on pika eluea ja langeva sündimuse koosmõjul suundumus rahvastiku vähenemise poole, siis Vahemere lõunapiirkonda iseloomustab sotsiaalne, majanduslik ja rahvastikusurve. Lepe võimaldab meil investeerida haridusse, oskustesse, korduvrändesse ja elatusvahenditesse¹⁰. Haridusel on selge ja tõendatud mõju arengule ja majanduskasvule. Kuigi Vahemere lõunapiirkonna noored tunnevad huvi **kõrghariduse ja kutsekoolituse vastu**, takistavad madalam lõpetanute määr¹¹, kvalifikatsioonide ebaühtlane tunnustamine ning piiratud liikuvus-, töö- ja ettevõtlusvõimalused riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tööturul nende juurdepääsu inimväärsele tööle¹².

Leppe raames investeeritakse inimestesse **ning toetatakse neid õpinguid, arengut ja liikuvust puudutavate valikute tegemisel**, mis aitab tugevdada kultuurilisi, akadeemilisi, ühiskondlikke ja majanduslikke sidemeid ning muudab ELi ja Vahemere lõunapiirkonna koostöö veelgi tihedamaks ja vastupidavamaks.

1.1. Kõrgharidus, kutseõpe, oskuste arendamine, teadusuuringud ja innovatsioon

Kooskõlas oskuste liiduga¹³ toetatakse leppega **oskuste arengut ja juurdepääsu tööturule** hariduse ja kutseõppe kaudu. Vahemere piirkonna ühtse ala raames algatatakse koostöö avaliku sektori asutuste ja erasektoriga, et teha piirkonnast riikidevahelise hariduse, innovatsiooni, teadusuuringute ja arendustegevuse keskus, mis aitab kaasa selle vastupidavusele ja ülesehitamisele. Selles on tähtis roll ülikoolidel, haridus- ja koolitusasutustel, teadus- ja tehnoloogiataristul, tööstusharudel, sihtasutustel ja kultuurivaldkonnas tegutsejatel.

Leppes toetatakse kõrgharidust käsitlevale ministrite tasandi kõrgetasemelisele poliitilisele dialoogile ja Vahemere lõunapiirkonna partneritega programmi „Erasmus+“ raames tehtud edukale koostööle, et luua Vahemere piirkonna ühtses alas integreeritum ja kaasavam kõrgharidus- ja oskuste arendamise keskkond, sealhulgas **uue Vahemere platvormi** käivitamisega kõrghariduse teemal.

Lisaks saab haridusalastes jõupingutustes tagada põlvkondadevahelise õigluse, pakkudes võimalust ühendada noorte energia vanema põlvkonna kogemusega ja muutes vanusevahe innovatsiooni ja sidususe eesmärgil ühiseks tugevuseks.

¹⁰ JRC143548. Andmed näitavad, et umbes kolmekümne aasta pärast avalduvad Vahemere lõunapiirkonnas sarnased rahvastikusuundumused, nagu täheldatakse praegu ELis. Praegu on tööealiste ja vanemate (üle 65 aasta vanuste) inimeste arvu suhe enamikus Vahemere lõunapiirkonna riikides 12–15 %. Prognositiakse, et 2060. aastaks langeb see näitaja 5 % lähedale, mis on üksnes veidi rohkem kui praegu ELis. Selliste muutuste korral tuleb minna tööjõu kasvu eeldavalt majanduskasvu meetodilt üle tööjõu tootlikkuse suurendamisele.

¹¹ JRC143548. Nende kuue Vahemere lõunapiirkonna riigi kõrghariduse esimese taseme (ISCED 6 ja 7) lõpetanute määr, mille kohta andmed on kättesaadavad, on keskmiselt 32,7 %, samal ajal kui ELi keskmine ulatub 44,1 %ni.

¹² Tööjõu (s.t töötavate või aktiivselt tööd otsivate inimeste) suhe tööealiste inimeste arvu on Vahemere lõunapiirkonna riikides alla 50 % ja naiste puhul kõigest 30 %. ELis on see võrdluseks peaaegu 75 %. Tööjõu suhe tööealisesse, s.t 15–65aastasessa elanikkonda 2023. aastal (Eurostat).

¹³ COM(2025) 90.

Kõrgharidus, oskused, teadusuuringud ja innovatsioon

Algatusega luuakse integreeritum ja kaasavam kõrghariduse ja oskuste arendamise keskkond. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Luuakse Vahemere piirkonna ülikool**, mille linnakud asuvad Vahemere piirkonna ühtses alas ning mille õppekavades on esindatud humanitaar-, loodus- ja tehnikateadused. Seejuures toetatakse piirkonna kõrgharidusasutuste ja Euroopa Ülikoolide liitude kogemustele ning kasutatakse ära ja täiendatakse programmi „Erasmus+“ olemasolevaid suutlikkuse suurendamise meetmeid. Ülikool edendab kaasaval viisil töötajate ja üliõpilaste vahetust piirkonna valitud ülikoolide ja ärikoolide vahel ning selle eesmärk on töötada välja ühiseid õppekavu/programme, ühiskraade ja muid haridusmeetmeid, näiteks suvekoole ja ühiseid mikrokraade.
- **Hoogustatakse kõrgharidusasutuste üliõpilaste ja töötajate liikuvust** programmi „Erasmus+“ raames ning **teadlaste** liikuvust raamprogrammi „Euroopa horisont“ Marie Skłodowska-Curie meetmete raames.
- **Luuakse ja arendatakse innovatsiooni- ja teaduskeskusi**, mis ühendavad omavahel ülikoole ja erasektorit, et parandada teadmus- ja tehnoloogiasiiret, ning millesse on kaasatud novaatorid, idufirmad ja investorid.
- **Luuakse Vahemere piirkonna teadusdiplomaatia keskus**, et ühendada omavahel teadus ja poliitika ning koolitada diplomaate ja tehnilisi töötajaid pidama rahvusvahelisi läbirääkimisi, töötama välja ühisprojekte ja andma tõenduspoliitilist nõu.
- **Toetatakse põlvkondadevahelisi mentorlusprogramme** teadmiste ja kogemuste jagamiseks noortega.

Väga tähtis on ületada lõhe **hariduse ja kutseõppe** ning **õiglaste ja inimväärsete töötamisvõimaluste** leidmise vahel, et tagada sujuv üleminek tööturule ja ühelt töökohalt teisele ning parandada konkurentsivõimet. Majanduse ja ühiskonna potentsiaali avamiseks on kogu Vahemere piirkonna ühtses alas samuti oluline võimestada naisi ja võidelda naiste tööhõive lõhe vastu. Selleks et viia tööturu nõudlus ja pakkumine omavahel kooskõlla ja edendada majanduskasvu, on endiselt väga tähtis laiendada ELi ja Vahemere lõunapiirkonna vahel **töörände võimalusi**¹⁴, sealhulgas hooajatöölise jaoks.

¹⁴ JRC143548. Rändel on positiivne mõju Vahemere lõunapiirkonna riikide heaolule ja see leevendab survet EL tööturul. ELis õppimine kujutab endast üha olulisemat kanalit Vahemere lõunapiirkonna kodanike sisenemiseks ELi tööturule.

Oskuste ja kvalifikatsioonide lõhe ületamine tööturul

Algatuse eesmärk on toetada Vahemere lõunapiirkonna töötajate sujuvamat üleminekut piirkondlikule, riiklikule ja rahvusvahelisele tööturule. See hõlmab mitmesuguseid tööalase konkurentsivõime meetmeid. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Laiendatakse olemasolevat tehnilise ning kutsehariduse ja -õppe ökosüsteemi ning kutseõpe viiakse kooskõlla tööturu vajadustega, et katta vastastikku huvi pakkuvad sektorid, sealhulgas põllumajandus ja toiduainetööstus, digi- ja kultuurivaldkond ning uuenduslik turism.**
- **Toetatakse selliste skeemide väljatöötamist, mis võtavad eeskju noortegarantii¹⁵ riiklikest kavadest ning on kohandatud piirkondlike ja kohalike oludega, et noortele avaneksid tööturul võimalused.**
- **Luuakse oskuste indeks MED, et dokumenteerida ELi või partnerite projektide abisaajate omandatud oskused. Oskuste indeks MED hõlbustab oskuste tunnustamist ja ülekantavust ning parandab rahvusvahelise liikuvuse ja korduvrände võimalusi olemasolevate programmide ja algatuste raames¹⁶. See aitab kaasa talendipartnerlustele.**
- **Tugevdatakse kvaliteetset töökohapõhist õpet ja parandatakse selle mudeleid, eelkõige edendades Vahemere lõunapiirkonna partnerite osalemist Euroopa Õpipoisiõppe Liidus.**

1.2. Kultuur, sport ja turism

Vahemere piirkonna materiaalne ja immateriaalne kultuuripärand ning looduspärand **on muljetavaldavalt mitmekesine**. Vahemere lõunapiirkonnas on üle 60 UNESCO maailmapärandisse kuuluva objekti ning dünaamiline ja nüüdisaegne arhitektuuri- ja kunstielu¹⁷, mis annab ilmekalt tunnistust meie ühistest juurtest ja loob vundamendi tulevaseks koostööks kultuuri, kestliku kultuuriturismi, sealhulgas toidutraditsioonide,¹⁸ hariduse ja pärandipõhise arengu valdkonnas.

Kultuuriobjektid ja -asutused ning muuseumid ei peaks olema pelgalt kultuuri näitamise kohad, vaid toimima muutuste, majandusarengu ja kaasava majanduskasvu katalüsaatoritena, mis on võimalised käivitama linna- ja maapiirkondade ning rannikualade taastumise ja taaselustumise. Nende potentsiaali avamiseks on oluline kaasata avalik ja erasektor, samuti kohalikud ja rahvusvahelised rahastajad ja sihtasutused. Kui piirkonnad edendavad kestlikku turismi ja pärandiobjektide haldamist, on neil võimalik tagada, et pärandist saab püsiv majanduslike ja sotsiaalsete hüvede allikas. Kunsti, kultuuri ja looduspärandi kaitsmine rüüstamise ja salakaubaveo eest (ning praeguste kunstnike õiguste kaitsmine) on jätkuvalt vastastikku huvi pakkuvad valdkonnad.

¹⁵ [Tugevdatud noortegarantii – Euroopa Komisjon.](#)

¹⁶ Näiteks „Erasmus+“, „Euroopa horisont“, PRIMA, THAMM+, liikuvuspartnerluse rahastamisvahend, ühendusvõrk „Medusa“ ja Euroopa Koolitusfondi Vahemere piirkonna oskuste vaatluskeskus.

¹⁷ [UNESCO maailmapärandi keskus – maailmapärandi nimekiri.](#)

¹⁸ Sealhulgas [Aafrika intellektuaalomandi õiguste ja innovatsiooni rahvusvahelise koostööprojekti \(AfrIPI\) võimaliku laiendamise kaudu.](#)

Kultuuripärandi objektid ja muuseumid saab muuta eri kogukondadele avatud arutelu- ja dialoogiruumideks, mis võimaldavad suurendada kultuurilist vastupidavust ja sidusust. **Kunst, muusika, traditsiooniline kunst ja käsitöö ning kino võivad** edendada teineteise mõistmist, mitmekesisust, kaasavust ja sotsiaal-majanduslikku arengut. Leppega toetatakse ka kultuuripärandile suunatud meetmeid, sealhulgas kultuurikoostööd käsitleva kõrgetasemelise dialoogi algatamise kaudu.

Sporti tehtavad investeeringud tugevdavad sidusust, vähendavad ühiskondlikke lõhesid ja edendavad kaasavust. Lisaks tervise ja majanduse toetamisele on spordil tähtis roll noorte kaasamisel ja kuuluvustunde loomisel. Lähiajal toimuvad suured spordiüritused,¹⁹ millel osalevad kogu piirkonna riigid, pakuvad paljulubavaid võimalusi piirkondlikuks koostööks ja kestlikeks ühendusteks ning edendavad võrdsust ja mittediskrimineerimist.

Religioonidevahelise dialoogi süvendamine aitab kaasa teineteise mõistmisele ja rahumeelsele koostööle ühiste probleemide lahendamisel.

Selleks et uurida võimalusi, kuidas parandada olemasolevate ELi teadus-, kultuuri-, noorte- ja spordialgatuste põhjal veelgi koostööd, tuginetakse leppes programmide „Erasmus+“ ja „Loov Euroopa“ ning raamprogrammi „Euroopa horisont“ käigus saadud õppetundidele.

Euroopa – Vahemere piirkonna kultuuri-, spordi- ja turismialgatus

Algatusega toetatakse avalikku ja erasektorit, kodanikuühiskonda, sihtasutusi, turismiettevõtteid ja ülikoole ühendavat sidusrühmade võrku, et edendada kultuuripärandit ja loomemajandust, kultuuriturismi ning sporti. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Kaitstakse ja väärtustatakse kultuuripärandit**
 - **Luuakse eraldi mehhanism Vahemere piirkonna kultuuripärandi kaitsmiseks ja edendamiseks**, ühendades avaliku ja erasektori vahendid.
 - **Luuakse Vahemere piirkonna kultuurirajad**, et tugevdada Vahemere piirkonna ühist kultuuriruumi.
 - **Euroopa ühtset kultuuripärandiandmeruumi laiendatakse** Vahemere lõunapiirkonna partneritele, et edendada digitaliseerimist ja kaitsta nende kultuuripärandit.
- **Rajatakse digitaalne koostööplatvorm „CulturIT“**, et soodustada kultuurisidemete loomist.
- **Tagatakse osalemine suurematel kultuuriüritustel ning parandatakse kunstnike ja teiste kultuurivaldkonnas tegutsevate residentuurivõimalusi**, sealhulgas piirkondlike talendivõrgustike kaudu.
- **Tagatakse osalemine kampaania #BeActive ja Euroopa spordinädala tegevustes**, et suurendada teadlikkust spordi kasulikkusest füüsilise ja vaimse tervise seisukohast.
- **Tehakse koostööd Vahemere mängudega**, et suurendada selle väljakujunenud ürituse kandepinda, eelkõige noorte hulgas, eesmärgiga tõsta esile spordi kasulikkust ja selle positiivset mõju võitluses stereotüüpidega ja kaasavuse toetamisel.

¹⁹ Näiteks Vahemere mängud ja 2030. aasta jalgpalli maailmameistrivõistlused.

1.3. Kodanikuühiskonna, noorte ja kohalike kogukondade võimestamine

Kodanikuühiskond ja kohalikud kogukonnad on tihedalt põimunud kohapealse reaalsusega. Nende töö seisneb kohalike elanike toetavate sotsiaalsete ja kogukonnateenuste osutamises, teadlikkuse parandamises olulistest ühiskondlikest probleemidest, demokraatias osalemise suurendamises, naiste ja noorte võimestamises ning digikirjaoskuse edendamises, aidates seeläbi kaasa kaasavama ühiskonna kujunemisele. Neil on ka tähtis koht haavatavate rühmade, sealhulgas puuetega inimeste olukorra parandamisel.

Aktiivne ja võimestatud kodanikuühiskond saab koos parlamendi ja riigiasutustega hõlbustada kohalikku dialoogi ning parandada poliitika kujundamist ja rakendamist, millest on kasu kodanikele. Elav **meediakeskkond** on oluline avatud ja kaasava aruteluruumi tagamiseks. Piirkondliku ja kohaliku arengu edendamine integreeritud ja kaasava lähenemisviisi kaudu võib toetada tasakaalustatud majanduskasvu nii linna- kui ka maapiirkondades.

Leppega tugevdatakse ka jõupingutusi, mille eesmärk on luua kodanikuühiskonna tegevust võimaldav keskkond ja aidata kohalikel kogukondadel suurendada oma suutlikkust, et need oleksid võimelised täitma tulemuslikult oma rolli.

Kodanikuühiskonna, noorte ja kohalike kogukondade võimestamine

Algatuse eesmärk on toetada elujõulisi kohalike kogukondi ja kodanikuühiskonda kui arengu ja sotsiaalse sidususe edendajaid. Seejuures võimestatakse olulisi osalisi, kes saavad konkreetselt toetada oma kogukonda. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Luuakse Vahemere piirkonna noorte parlamentaarne assamblee**, et teha kuuldavaks noorte hääl ja koguda nende seisukohti.
- **Toetatakse Vahemere piirkonna kodanikuteenistuse väljatöötamist** platvormi loomisega, mille eesmärk on pakkuda kogu Vahemere piirkonna noortele nii oma koduriigis kui ka ülejäänud piirkonnas mitmesuguseid vabatahtliku tegevuse võimalusi. Algatus toetub vabatahtliku tegevuse algatustele ja täiendab muid liikuvusalgatusi, süvendades Vahemere piirkonna ühtses alas noorte teineteise mõistmist.
- **Võimestatakse naiste juhitavaid organisatsioone kui keskseid kogukonna suunajaid**, kaasates need aktiivselt eri valdkondade, näiteks täiendõppe, kõrghariduse ja ettevõtlustoetuse algatuste kujundamisse ja rakendamisse. Meetmes lähtutakse ka kogemustest, mis on saadud naiste juhitavate idufirmade toetamisel, eelkõige maapiirkondades ja äärealadel.
- **Tugevdatakse toetust meediaorganisatsioonidele**, hõlbustades suutlikkuse suurendamise algatusi, luues võimalusi koostööprojektide korraldamiseks ja edendades kogemuste vahetamist. Meetmega tugevdatakse käimasolevat koostööd piirkonna noorte suunamõjutajate toetamisel.
- **Tõhustatakse kohaliku tasandi koostöö mehhanismi**, saades inspiratsiooni linnapeade pakti lähenemisviisist, et edendada kohaliku omavalitsuse tasandil igas vanuses kodanike, sealhulgas haavatavas olukorras olevate inimeste sotsiaalset kaasatust.

II. Tugevam, kestlikum ja integreeritud majandus

Sügavamad kaubandussuhted ja majandusintegratsioon aitavad tagada stabiilsuse ja majanduse vastupidavuse. ELi ja Vahemere lõunapiirkonna partnereid ühendavad tugevad ja pikaajalised majandussidemed ning tohutu potentsiaal veelgi tihendada kogu piirkonna turgude majandusintegratsiooni, et saavutada kestlik majanduskasv ja luua töövõimalusi. Meie majandused täiendavad teineteist ja võivad tuua vastastikku märkimisväärset kasu.

Leppe edu sõltub sellest, kas suudetakse kaasata suures mahus avaliku ja erasektori investeeringuid. **Vahemere piirkonna Global Gateway**²⁰ võib toetada arukaid, puhtaid ja turvalisi investeeringuid digivaldkonda, energiasse, veekerksusse ning innovatiivsesse põllumajandusse ja transporti, tugevdades samal ajal kooskõlas ELi puhta tööstuse kokkuleppega²¹ tervishoiu-, haridus- ja tööstussüsteemi.

II.1. Kaubandus ja investeerimisvõimalused

EL on Vahemere lõunanaabruse kõige tähtsam kaubanduspartner (2024. aastal 41 % piirkonna kaubavahetusest ülejäänud maailmaga). Vahemere lõunapiirkonna partnerid osutavad sageli vajadusele arendada väärtusahelaid ning meelitada ligi ja hoida mahukaid otseinvesteeringuid. Samas eeldavad kaubandus ja investeeringud prognoositavat keskkonda, makromajanduslikku stabiilsust, õigusnormide lähendamist ning võrdsete tingimuste tagamist avalikule ja erasektorile.

Piirkond pakub märkimisväärseid majandus- ja kaubandusvõimalusi, mida toetavad inimkapital, konkurentsivõimelised taastuenergia- ja transpordikulud ning hoogustuv digipööre. Lisaks loovad uusi võimalusi üleilmses kaubanduses toimuvad struktuurimuutused, kuna Vahemere lõunapiirkonnal võib olla koht tarneahelate mitmekesistamises. Lepe aitab kahepoolsete partnerluste toel intensiivistada koostööd, et luua tugev majanduskeskkond, edendada kestlikku kaubandust ja investeerimist ning **veelgi integreerida tarneahelaid**, sealhulgas nii tervishoiu ja põllumajanduse kui ka puhta energia ja tehnoloogia valdkonnas, mis on väga tähtis Vahemere piirkonna ühtse ala konkurentsivõime ja süsinikuheite vähendamise väljavaadete seisukohast. Leppega tihendatakse koostööd kriitilise tähtsusega toorainete alal, et tagada võtmetähtsusega sektorites, näiteks väetiste puhul, tarneahelate vastupidavus, läbipaistvus ja kestlikkus.

²⁰ JOIN (2021) 30.

²¹ COM(2025) 85.

Kaubandus- ja investeerimissuhete ajakohastamine ja tugevdamine kaasavama, vastupidavama ja kestlikuma majanduskasvu nimel

Algatuse eesmärk on kasutada ära **olemasolevate kaubanduslepingute**²² potentsiaali ja teha uusi algatusi majandusintegratsiooni tihendamiseks. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Toetatakse kahepoolsete kaubandussuhete ajakohastamist, et muuta need paindlikumaks ja sihipärasemaks**, kasutades olulistes vastastikku huvi pakkuvates valdkondades uusi koostöövorme ja tagades samal ajal, et ka tegelikkuses täidetakse kohustus kõrvaldada mittetariifsed kaubandustõkked, et suurendada prognoositavust ja investorite usaldust.
- **Uuritakse võimalust sõlmida kestlike investeeringute hõlbustamise lepinguid** huvitatud partneritega, et meelitada ligi välismaiseid otseinvesteeringuid.

Algatusega edendatakse ja meelitatakse ligi innovatsiooni ja digimajandust toetavaid **investeeringuid** ning tugevdatakse tarneahelate integreerimist. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Tõhustatakse majandus- ja investeerimiskeskonda, õigusnormide lähendamist ning tolliprotseduuride lihtsustamist**, sealhulgas partnerriikide majandusreformide toetuseks antava tehnilise abi kaudu²³.
- **Laiendatakse riiklike ja valdkondlike investeerimisplatvorme**, ühendades erasektori ning riiklikud ja rahvusvahelised finantsasutused.

II.2. Idufirmade ökosüsteemi võimendamine

Hoolimata struktuursetest probleemidest on Vahemere lõunapiirkonnas elavnenud ettevõtlus, milleks on andnud tõuke noor ja tehnoloogiateadlik elanikkond ja kasvav investorite huvi. **Kohalikul tasandil muutub majandus järk-järgult mitmekesisemaks ja muutub selle struktuur.** See suundumus puudutab nii linna- kui ka maapiirkondi ning loob uusi võimalusi riiklike ja piirkondlike väärtusahelate arenguks, täiendades üha enam majandusintegratsiooni. Olemasoleva potentsiaali täielikuks ärakasutamiseks on tähtis toetada kohalikku tootmist ja ettevõtlust, sealhulgas põllumajanduses. Selleks tuleb edasi uurida, milline roll võib olla kohalikul sotsiaalsel ettevõtlusel ja alternatiivsetel ärimudelitel kui peamistel kaasavat ja kestlikku majanduskasvu mõjutavatel teguritel.

²² Sealhulgas Euroopa – Vahemere piirkonna sooduspäritolureeglite piirkondlik konventsioon.

²³ Sealhulgas vajaduse korral ELi makromajandusliku finantsabi raames.

Startup4Med

Algatusega avatakse idufirmade ning mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate (MVKEd) kasvu- ja töökohtade loomise potentsiaal,²⁴ mis võimaldab suurendada majanduses osalemist, eriti noorte ja naiste hulgas. Luuakse seosed olemasolevate valdkondlike mehhanismidega²⁵ ja tagatakse kooskõla ELi idu- ja kasvufirmade strateegiaga²⁶. Selleks tehakse järgmist.

- **Luuakse piirkondlik idufirmade toetamise mehhanism**, et parandada juurdepääsu rahastamisele ja investeringute kaasamist. Euroopa tiimi lähenemisviisi kohaselt kaasatakse ELi finantsasutused koos muude rahastamisallikatega, nagu intressivabad laenud ning ühis- ja segarahastamine²⁷.
- **Luuakse programm „Avatud ettevõtlusele“**, mis on suunatud erasektorile ja mille eesmärk on teha kindlaks kitsaskohad ning hõlbustada õigusaktide ja regulatsiooni lihtsustamist.
- **Töötatakse välja poliitikavahendid**, millega edendatakse MVKEde muutmist ametlikuks, sealhulgas haldusmenetluste lihtsustamise ning rahaliste stiimulite ja sotsiaalkaitse pakkumise kaudu. Ebaametlikele mikroettevõtetele pakutakse suunatud toetust, näiteks nõustamist, õigusabi ja oskuste sertifitseerimist.

II.3. Digitaristu ja küberturvalisus

Digi- ja tehisintellekti revolutsioon kujundab praegu ümber nii majandust kui ka ühiskonda. Selles valdkonnas on suur stiimul teha koostööd, et avada digitehnoloogial, andmetel ja tehisintellektil põhinevate lahenduste potentsiaal ja seeläbi muuta majandus ja ühiskond konkurentsivõimelisemaks ja tõhusamaks, tagades samal ajal julgeoleku ja suveräänsuse ning kooskõla alusväärtuste, inimõiguste ja hea valitsemistava põhimõtetega.

Kogu Vahemere piirkonna tõeline ühendamine turvalise ja usaldusväärse digitaristu kaudu on üks põhieesmärke mitte ainult meie majanduse ja kodanike lähendamiseks, vaid ka ühise julgeoleku ja sujuva sidepidamise tugevdamiseks. Andmevood on majanduse ja ühiskonna arenguks elulise tähtsusega ning loovad uusi võimalusi kogu Vahemere piirkonna inimestele, ettevõtetele ja organisatsioonidele.

Seoses sellega on jätkuvalt kõige olulisem parandada juurdepääsu internetipõhistele avalikele teenustele, edendada e-valitsust ja avaliku digitaristu lahendusi, tagada elutähtsa taristu julgeolek, täiustada digivaldkonna juhtimist ja reguleerimist ning kaitsta digitaalõigusi.

ELile kuuluvate kosmosesüsteemide, näiteks Copernicuse avaandmete ja teabe kättesaadavus tänu digitaristule võib aidata avardada piirkonnas ettevõtlusvõimalusi.

²⁴ Maailmapanga statistika kohaselt moodustavad MVKEd 90 % Vahemere lõunapiirkonna ettevõtetest ning annavad kaks kolmandikku SKPst ja 75 % tööhõivest.

²⁵ BlueInvest on avatud ka Vahemere lõunapiirkonna innovatiivsetele sinise majanduse idufirmadele ja tehnoloogiaga tegelevatele VKEdele.

²⁶ COM(2025) 270.

²⁷ Piirkondlik idufirmade mehhanism võiks kasutada ära kogemusi, mis Euroopa Innovatsiooninõukogu on saanud Euroopa süvatehnoloogia innovatsiooni toetamisel riskikapitaliga, eelkõige nende piirkondade puhul, mis on juba ühinenud raamprogrammiga „Euroopa horisont“ ja saavad sellest abi.

Tehnoloogiaettevõtluse pakkumine integreeritud digi- ja andmemajanduse jaoks

Algatuse eesmärk on teha Vahemere lõunapiirkonnale **tehnoloogiaettevõtluse pakkumine**²⁸. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Aidatakse võtta kasutusele turvaline ja usaldusväärne digitaristu merekaablisüsteemide, 5G võrkude, maapiirkondade lairibaühenduse ja andmekeskuste jaoks.** Selleks tehakse järgmist.
 - **Kõik piirkonna huvitatud riigid ühendatakse selliste merekaablisüsteemide abil nagu „Medusa“ ja „Blue-Raman“ ning meedet võidakse laiendada ka Pärsia lahe piirkonna partneritele.** See hõlbustab turvalist ja sujuvat andmevahetust, kusjuures luuakse ühendused ka olemasolevate algatustega, nagu ELi – Aafrika – India digikoridor, samuti India – Lähis-Ida – Euroopa majanduskoridori ja algatusega T-MED.
 - **Pakutakse tehnilist ja rahalist abi turvaliste ja usaldusväärsete 5G võrkude ja andmekeskuste kasutuselevõtuks** piirkonnas, kaasates riiklikud, ELi ja rahvusvahelised finantsasutused **kooskõlas 5G meetmepaketi ja muude asjaomaste õigusaktidega**²⁹ ja toetudes usaldusväärsetele tarnijatele.
- **Käivitatakse piirkondliku telekommunikatsioonialase suutlikkuse suurendamise programm ja uuritakse võimalusi asjakohaste telekommunikatsiooniraamistike loomiseks, sealhulgas koostöö rändluse vallas,** kaasates sellest huvitatud Vahemere piirkonna partnerid.
- **Kiirendatakse ELi digitaalse innovatsiooni keskuste ja ELi tehisintellektitehaste eeskujul** ³⁰**tehisintellekti ökosüsteemi kujunemist, sealhulgas tehisintellekti ja andmetaristu kasutuselevõttu ning ülikoolide, VKEd, ettevõtete ja idufirmade toetamist tehisintellekti arendamisel ja kasutamisel eri valdkondades, näiteks töötlevas tööstuses, tervishoius, põllumajanduses ja kliimapoliitikas.**
- **Jagatakse digitaalse identiteedi ja avaliku digitaristuga seotud oskusteavet ja konkreetseid e-valitsuslahendusi.** Selleks tehakse järgmist.
 - Kasutatakse avatud lähtekoodiga **usaldusteenuseid ja digitaalset identiteeti ning turvalisi ja andmekaitse-eeskirjadele vastavaid avaliku digitaristu lahendusi.**
 - Lihtsustatakse valitsusasutuste ja ettevõtete piiriülest andmevahetust ning hõlbustatakse samal ajal kodanike liikuvust.
- **Tihendatakse tehnilist teabevahetust ja koostööd küberturvalisuse valdkonnas, sealhulgas toetatakse võimet avastada küberohtusid ja -intsidente, neiks valmistuda ja neile reageerida.**

II.4. Investeeringud taastuvenergiasse ja puhtasse tehnoloogiasse

Vahemere piirkond on **kliimamuutuse ja bioloogilise mitmekesisuse seisukohast väga aktuaalne**, kuna seda mõjutavad üha enam **keskkonnaprobleemid ja -surve**. Leppes

²⁸ Kooskõlas ELi rahvusvahelise digistrateegiaga (JOIN(2025) 140).

²⁹ [ELi meetmepakett 5G võrkude turvalisuse tagamiseks.](#)

³⁰ [Tehisintellektitehased | Euroopa digituleviku kujundamine.](#)

esitatakse **ühine tegevuskava Vahemere lõunapiirkonna potentsiaali avamiseks taastuvenergia alal, mis annaks kolmekordset kasu:** kiirendaks piirkonna süsinikuheite vähendamist, parandaks energiajulgeolekut ja parandaks tööstuse konkurentsivõimet. **Piirkonna jaoks on väga oluline minna üle tõhusale, usaldusväärsele ja kestlikule energiamudelile.** Puhta tööstuse kokkuleppe kohaselt kaasneb ressursitõhusa ringmajandusega, mis hõlmab taastuvenergia arendamist ja puhta tehnoloogia kasutamist töötlevas tööstuses, märkimisväärne sotsiaal-majanduslik kasu ja see meelitab ligi välismaiseid otseinvesteeringuid. Neid eesmärke täidetakse paindlike ja ajakohastatud kahepoolsete kaubandusraamistike ja uute koostöövormide, näiteks kestlike investeeringute hõlbustamise lepingute ning puhta kaubanduse ja keskkonnasäästlike investeeringute partnerluste kaudu Vahemere piirkonna energia ja puhta tehnoloogia alase koostöö algatuse raames. Selle edendamiseks tugevdatakse ka koostööd Pärsia lahe piirkonna partnerite ja Sahara-taguse Aafrikaga.

Vahemere piirkonna taastuvenergia ja puhta tehnoloogia alase koostöö algatus (T-MED)

Algatusega toetatakse vastastikku kasulikku Vahemere-ülest koostööd seeläbi, et edendatakse riigisisest energiasüsteemi ümberkujundamist ja puhta tehnoloogia arendamist Vahemere lõunapiirkonna partnerriikides ning luuakse samal ajal majanduslikke võimalusi ning hõlbustatakse taastuvenergiaga kauplemist ja tööstuspartnerlusi kogu piirkonnas. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Luuakse T-MED investeerimisplatvorm**, mis toimib koordineerimisvahendina, et töötada välja projekte, mis on seotud taastuvenergia tootmisega, võrgutaristuga, sealhulgas Vahemere lõunapiirkonna partnerite riigisiseste ülekande- ja jaotusvõrkudega, mis on seotud TEN-E määruse alusel kindlaks määratud vastastikust huvi pakkuvate projektidega, ning puhta tehnoloogia tootmisega. Platvorm koondab projektiarendajad, rahvusvahelised, ELi ja riiklikud finantsasutused, ELi rahastamisvahendid ja erainvestorid, et hoogustada suuremahulisi investeeringuid, keskendudes segarahastamise ja riskide vähendamise lahendustele.
- **Luuakse sihipärane regulatiivne mehhanism**, et toetada Vahemere lõunapiirkonna partnereid selliste sihipäraste regulatiivsete ja energiasektoripõhiste reformide³¹ rakendamisel, mis on seotud investeerimisvalmiduse ja ELi rahastamisvahenditele juurdepääsuga.
- **Modelleeritakse energiasüsteeme**, et paremini hinnata taastuvate energiaallikate suurema kasutuselevõtu mõju majandusele, kestlikkusele ja julgeolekule ning piirkonna uusi energiataristuprojekte.
- **Antakse juurdepääs tehnilise toe instrumendile**, mis toimib taastuvenergia, energiatõhususe, elektrifitseerimise ja puhta tehnoloogiaga seotud tehnilise abi ühtse portaalina.
- **Luuakse sertifitseerimise ja taastuvenergiaga kauplemise toetusprogramm**, et taastuvelektri ja taastuvallikatest toodetud vesinikuga oleks võimalik kaubelda

³¹ Sii alla võivad kuuluda kolmandate isikute juurdepääs võrgule, elektriostulepingud, tariifide läbipaistvus ja reform, mis võib muu hulgas puudutada kulude kajastamist, eraldamist, hulgi- ja jaeturgude liberaliseerimist, piiriülest kaubandust ja piirkondlikku integratsiooni.

piiriülel. Koostatakse praktiline **käsiraamat**, et suunata sertifitseerimissüsteemide ja piiriüleste päritolutunnistuste³² katseprojektide elluviimist.

- **Edendatakse tööstuskoostööd puhta tehnoloogia valdkonnas**, et soodustada kriitilise tähtsusega väärtusahelates Euroopa ja Vahemere lõunapiirkonna ettevõtete vahel tugevaid tööstuspartnerlusi. See võib hõlmata päikese- ja tuuleenergiat, elektrolüüsiseadmeid ja saastevaba vesiniku tootmist, samuti kütte- ja jahutustehnoloogiaid, võrgu- ja salvestustehnoloogiaid, soojuspumpasid ja energiatõhususe tehnoloogiaid tööstus- ja ehitussektoris.
- **Toetatakse riigipõhiste Euroopa energia- ja puhta tehnoloogia ettevõtjate organisatsioonide loomist kohapeal.** Seda saab teha koostöös Euroopa ettevõtlusvõrgustikuga (EEN) ja Euroopa tööstusklastritega. **Luuakse sihipärane sidusrühmade platvorm**, et määrata kindlaks prioriteetsed sektorid, töötada välja terviklikud ja soo aspekti arvestavad tegevuskavad ning kaasata aktiivselt ELi erasektor. Platvormil on ka keskne roll kaasinvesteeringuvõimaluste hõlbustamisel ja läbirääkimiste pidamisel väljaostulepingute üle, mis toetavad pikaajalist koostööd koostoimes ja vastastikusel täiendavuses ELi energia- ja tooraineplatvormiga.
- **Koostatakse T-MEDI oskuste tegevuskava**,³³ millel on keskne roll tööjõupuuduse ja soolõhe vähendamisel ja koolituse koostöölla viimisel tööstuse ja tööandjate vajadustega.

II.5. Kestliku ja vastupidava Vahemere piirkonna suunas

Kliimamuutused, saastatus ja elurikkuse vähenemine mõjutavad oluliselt Vahemere piirkonda ja selle vastupidavust. Üleminek puhtale energiale annab ka võimaluse edendada piirkonnas jätkusuutlikku konkurentsivõimet. Lepe annab võimaluse kasutada ära sellisest üleminekust tuleneva kasu ning tegeleda samal ajal kliimamuutuste kasvava mõju ja keskkonnaseisundi halvenemisega, sealhulgas võimaliku plastireostuse vastase üleilmse lepingu raames. Leppes käsitletakse ka piirkonna vastuvõtlikkust kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise suhtes ning toetatakse kestlike investeeringute jaoks kättesaadavate rahastamisvoogude tulemuslikku planeerimist ja mobiliseerimist, olgu need siis pärit rahvusvahelistest, riigisisestest või era- või avaliku sektori allikatest.

Puhtale energiale üleminekut, kestlikku majanduskasvu ja vastupidavust edendav partnerlus

Algatuse eesmärk on toetada piirkondlikku koostööd ja kohalikke partnerlusi keskkonna valdkonnas, sealhulgas Barcelona konventsiooni³⁴ kontekstis, ning kliima valdkonnas, edendades puhtale energiale üleminekut ja kliimamuutustele vastupidavat majandusarengut. Eelkõige tehakse järgmist.

³² Vahemere lõunapiirkonna riikidega on vaja teha regulatiivset koostööd, et oleks võimalik kehtestada nõuded nii taastuvelektrile kui ka kütustele kooskõlas ELi raamistikuga. Päritolutunnistuste vastastikusel tunnustamiseks on vaja konkreetseid lepinguid kolmandate riikidega.

³³ Meede, mis on seotud olemasolevate taastuenergia partnerlustega (oskuste pakt) ja nendega seotud Erasmus+ projektidega, näiteks SHOREWINNER.

³⁴ [Barcelona konventsioon ja selle protokollid | UNEP MAP](#).

- **Tõhustatakse kliimalahenduste valdkonda puudutavat koostööd** Vahemere lõunapiirkonna huvitatud partneritega, pidades dialoogi, edendades teadmiste jagamist ja andes sihipäraselt tehnilist abi, mis puudutab kliimamuutuste leevendamise instrumente, sealhulgas CO₂ hinnastamist.
- **Arendatakse kliimamuutustega kohanemise investeeringuid** ning sel eesmärgil tugevdatakse riiklikku ja kohalikku suutlikkust projekte välja töötada ja neid ellu viia ning kasutatakse samal ajal ära võimalused, mida pakuvad partnerlused rahvusvaheliste finantsasutuste, kliimameetmete fondide ja erasektori sidusrühmadega.
- **Koostatakse piirkondlik kava, et hõlbustada investeeringuid** kaasaegsesse reoveepuhastusse ja tahkete jäätmete käitlusse.
- **Käivitatakse uued veekerksuse partnerlused**, et tugevdada koostööd veevarude integreeritud majandamisel, eelkõige vee taaskasutamisel.
- **Tugevdatakse algatust „Green Forward“** ning võimestatakse eelkõige VKEsid, et edendada ringmajandust ja ressursitõhusust, kaotada ühekordselt kasutatav plast, toetada biomajandust ning edendada ringlust puudutavat regulatiivset dialoogi, sealhulgas tekstiilide teemal.
- **Toetatakse ülemaailmse bioloogilise mitmekesisuse raamistiku ühist rakendamist**, eelkõige riiklike bioloogilise mitmekesisuse strateegiate ja tegevuskavade rakendamist, ning kaitsealade, eelkõige merekaitsealade loomist, laiendamist ja haldamist.

II.6. Kestliku sinise majanduse edendamine

Vahemeri on elatusallikaks miljonitele inimestele, kuid seisab silmitsi kasvava keskkonna- ja majandusliku survega. Leppega edendatakse õiglast, kestlikku ja konkurentsivõimelist sinist majandust kooskõlas **Euroopa maailmamerepaktiga**,³⁵ sealhulgas järgmise MedFish4ever ministrite deklaratsiooni raames, millega kujundatakse Vahemere üldise kalanduskomisjoni (GFCM) järgmine koosseis pärast 2027. aastat. Kooskõlas **ELi veekerksuse strateegiaga**³⁶ tugevdatakse leppega lisaks ka veemajandust ning edendatakse tõhusat ja kestlikku veekasutust vee, energia, toidu ja ökosüsteemide vahelise seotuse kaudu.

Vahemere piirkonna sinine tervis ja heaolu

Algatuse eesmärk on taastada Vahemere ökosüsteemide loodusvarad, tugevdada nende kerksust, parandada kalandus- ja vesiviljelustavade kestlikkust ja rahvusvahelist kalanduse juhtimist ning edendada sinise tehnoloogia innovatsiooni. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Toetatakse kestliku sinise majanduse lahendustesse tehtavaid investeeringuid** Vahemere piirkonna sinise majanduse partnerluse ja platvormi BlueInvest kaudu.

³⁵ COM(2025) 281.

³⁶ COM(2025) 280.

- **Luuakse ELi sinise majanduse praktikakogukond**,³⁷ et pakkuda suuniseid, mis põhinevad andmete kogumisel, andmestandardite väljatöötamisel, meetodikatel ning analüüsil ja teadusuuringutel.
- **Tõhustatakse ookeanidiplomaatiat**, et teha Vahemere lõunapiirkonna partneritega koostööd, eesmärgiga edendada rahvusvaheliste juhtimisstandardite³⁸ järgimist ja parandada piirkondliku kalavarude majandamisega seotud õigusraamistikke.
- **Töötatakse välja uus projekt, mille abil suurendada rannikuriikide kontrolli- ja inspekteerimisvõimekust**, et seire, kontrolli ja järelevalve alase suutlikkuse parandamise kaudu tõhustada piirkondlikku kalanduse juhtimist ning võidelda ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügiga.
- **Tugevdatakse piirkondlikku koostööd, et tagada mereruumi sidusam ja säästvam kasutamine mereala ruumilise planeerimise kaudu**, mis võimaldab looduskaitset ja merel toimuvatel tegevustel koos eksisteerida.
- **Käivitatakse algatus „Veest turule“**, et aidata veesektori tootjatel, ühistutel ja ühendustel suurendada oma tootmise lisaväärtust, parandada töötlemist ja jõuda uutele turgudele, lihtsustades muu hulgas ka nende juurdepääsu rahastamisele ja investeringutele.
- **Tugevdatakse vee, energia, toidu ja ökosüsteemide vahelist seotust puudutavaid ühiseid teadusuuringuid ja innovatsiooni**, tuginedes PRIMA-le³⁹.
- **Laiendatakse taastamist ja kerksust puudutavat Vahemere piirkonna sinist missiooni**,⁴⁰ pakkudes teadus- ja innovatsioonilahendusi, et taastada Vahemeri ning vee ökosüsteemid ja elurikkus, peatada merereostus ja maismaalt tulenev merereostus, vähendada ookeanimüra, suurendada kliima- ja veekerksust ning rannikukogukondade valmisolekut äärmuslikeks sündmusteks.

II.7. Kestlik transport ja parem ühendatus

Hästi ühendatud piirkond on keskse tähtsusega, et toetada kaubandust ja kujunemisjärgus sektoreid ning edendada samal ajal majandustegevuse süsinikuheite vähendamist. Vahemere piirkonna ühtne ala kannatab sageli transpordi ja regulatiivse killustatuse, ebapiisavate investeringute ja puuduliku planeerimissuutlikkuse all. See mõjutab oluliselt inimeste, kaupade ja teenuste piiriülest liikuvust. Seetõttu on väga oluline tegeleda suutlikkuspuudujääkide ja regulatiivsete ebakõladega tolli, tõhususe, ohutuse, julgeoleku ja keskkonnastandardite valdkonnas. Nii on lihtsam saavutada ELi üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) laiendamise eesmärk ja vajaduse korral veelgi laiendada ühendusi naaberpiirkondadesse, näiteks Pärsia lahe piirkonda ja kaugemale. Eelkõige India – Lähis-Ida – Euroopa majanduskoridori täiendav koordineerimine ja laiendamine parandaks Vahemere piirkonnas usaldusväärset transporti ja turvalist digitaalset ühenduvust ning aitaks samal ajal kaasa piirkonna majandusjulgeolekule.

³⁷ Euroopa Liidu sinise majanduse vaatluskeskus.

³⁸ Eelkõige ratifitseerida ja rakendada BBNJ kokkulepe.

³⁹ [Partnerlus Vahemere piirkonna riikidega teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas \(PRIMA\)](#).

⁴⁰ [BlueMissionMed](#)

Kestlik transport paremini ühendatud piirkonna jaoks

Algatuse eesmärk on pakkuda usaldusväärseid ja kestlikke transpordilahendusi. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Suurendatakse ühiseid jõupingutusi, et edendada taastuvkütuste ja vähese süsinikuheitega kütuste tootmist ja kasutuselevõttu transpordis** (merendus ja lennundus) kooskõlas põhimõtetega, mis on kehtestatud kestlikke lennukikütuseid⁴¹ ja kestlikke laevakütuseid⁴² käsitlevates ELi määrustes ning ELi sadamate strateegias⁴³. See hõlmab ka püüet ühtlustada kestlikke tavasid kooskõlas rahvusvaheliste standarditega (ICAO, IMO) ning toetada seeläbi ka Vahemere piirkonna osalejaid nende jõupingutustes hoida ära laevade põhjustatud reostust ning julgustada piirkondlike merekonventsioonide⁴⁴ kaudu koostööpüüdlusi puhta, turvalise ja ohutu Vahemere piirkonna ühtse ala edendamiseks.
- **Parandatakse ühendatust kogu piirkonnas mitmeliigiliste transpordiühenduste laiendamise ning parema koostalitlusvõime ja regulatiivse ühtlustamise kaudu**, edendades sel viisil TEN-T laiendamist Vahemere lõunapiirkonna riikidesse ning ühendusi ka IMECi, T-MEDi ja Sahara-taguse Aafrikaga. Sadamate ühendamine muude vähese süsinikuheitega transpordiliikidega võimaldab rannikusõlmed paremini integreerida siseturgudega. Parema regulatiivse ühtlustamise saab tagada tehnilise abi projektide ja tõhustatud poliitilise dialoogi toetamine.
- **Parandatakse lennuühendust**, mis vastab keskkonnastandarditele, jätkates selleks tööd kehtivate või uute ELi tasandi lennutranspordilepingute kallal Vahemere lõunapiirkonna partneritega ning toetades Aafrika ühtset lennutransporditurgu.
- **Toetatakse ELi eksperditeadmiste ja tehnoloogiaga linna- ja maapiirkondade liikuvusprojekte**, et täiendada mitmeliigilise transpordi valdkonnas tehtud jõupingutusi, rakendades TEN-T linnatranspordisõlmede kontseptsiooni,⁴⁵ ning edendada kestlikkust (sealhulgas kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise kaudu), ning elamistingimusi kiiresti laienevates Vahemere piirkonna linnades.

II.8. Tõendus põhine poliitika kujundamine ja teadmiste jagamine

Tõendus põhine poliitika kujundamise ja teadmiste jagamise edendamine on endiselt otsustava tähtsusega. Eelkõige pakub ELi Copernicuse süsteem Maa keskkonna seisundiga seotud teenuseid, mis põhinevad täielike, tasuta ja avatud andmete poliitikal. Seega saab see süsteem

⁴¹ PE/29/2023/REV/1, määrus (EL) 2023/2405.

⁴² PE/26/2023/INIT, määrus (EL) 2023/1805.

⁴³ P9 TA(2024)0025 – Tervikliku Euroopa sadamastrateegia loomine.

⁴⁴ Mitmed ELi liikmesriigid (Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Kreeka, Küpros, Malta, Prantsusmaa ja Sloveenia) ning Alžeeria, Egiptus, Iisrael, Liibanon, Liibüa, Maroko, Süüria ja Tuneesia osalevad Vahemere piirkondliku merereostusega seotud hädaolukordadele reageerimise keskuses (REMPEC), mida haldab Rahvusvaheline Mereorganisatsioon (IMO) ja mis tegutseb ÜRO Keskkonnaprogrammi hallatava Barcelona konventsiooni raames.

⁴⁵ TEN-T linnatranspordisõlmede kontseptsiooniga tagatakse 1) linnade olulise rolli tunnustamine üldises transpordivõrgus, 2) kestliku linnalise liikumiskeskonna kavade koostamine linnu ümbritseva funktsionaalse piirkonna jaoks, 3) andmete kogumine ohutuse, kestlikkuse ja juurdepääsetavuse kohta ning 4) mitmeliigilise transpordi sõlmpunktide ehitamine.

toetada tõenduspõhist otsuste tegemist. Tõenduspõhiseks otsuste tegemiseks ja poliitika kujundamiseks on eriti oluline, et asjakohane ja võrreldav ametlik statistika ja andmestik oleksid kättesaadavad.

Teadmiste jagamine ja statistika paremate otsuste tegemiseks

Algatuse eesmärk on parandada statistikat, teadmisi ja andmete jagamist ELi ja Vahemere lõunapiirkonna partnerite vahel. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Luuakse *ad hoc* mehhanism** teabe vahetamiseks ja vastavate õigusaktide piiriülese mõju hindamiseks.
- **Arendatakse edasi koostööd** Vahemere lõunapiirkonna riikide statistikaametitega, et esitada asjakohaseid ja võrreldavaid ametlikke andmeid ja statistikat leppe kolme sambaga hõlmatud valdkondades.
- Jagatakse parimaid tavasid ja kogemusi ning selleks **kasutatakse uusi andmeallikaid ja tänapäeva tehnoloogiaid, sealhulgas tehisintellekti**, et töötada välja uued statistilised teadmised ja asjakohased statistilised vahendid.
- **Edendatakse avaliku sektori innovatsiooni**, tuginedes ELi kosmosesüsteemide kättesaadavatele andmetele ja teabele, et valmistada ette tõenduspõhiseid otsuseid mitmes leppega hõlmatud valdkonnas.

III. Julgeolek, valmisolek ja rändehaldus

Vahemere piirkonna ühtse ala ees seisavad probleemid, mis on seotud julgeoleku, looduslike ja inimtegevusest tingitud ohtude, ebaseadusliku rände ja piirihaldusega. Ebastabiilsus piirkondlikes esmase vastuvõtu keskustes tekitab ebakindlust, mis paneb ühiskonna vastupidavuse surve alla.

Kasvav surve piiridele, piiriülene kuritegevus ja ühised probleemid, mis on tingitud ebaseaduslikust rändest peamistel rändeteedel, nõuavad koordineeritud tegevust, et võidelda rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse vastu ning tagada samal ajal turvalised, korra kohased ja õigustel põhinevad lähenemisviisid, mis tagavad rändajate ja pagulaste õiguste kaitse ning edendavad liikuvusvõimalusi, ning nende omavahel seotud küsimuste lahendamine nõuab püsivat ja tõhusat koostööd, et edendada stabiilsust ja heaolu kogu piirkonnas.

III.1. Rahu ja julgeolek

Reeglitel põhinev rahvusvaheline kord on pandud tugeva surve alla. Lisaks tavapärastele ohtudele, nagu terrorism, vägivaldne äärmuslus ja organiseeritud kuritegevus, on esile kerkimas uued piiriüleised ohud, nagu küber- ja välisriigist lähtuvad infomanipulatsioonid ja sekkumised (mis on sageli osa laiematest hübriidkampaaniatest) või alaealiste ja noorte täiskasvanute radikaliseerumine. Merendusvaldkonna laialdasem kasutamine toob esile uued nõrgad kohad, näiteks nõuetele mittevastavate laevandusvõtetega seotud riskid või meretaristu kasvav tähtsus.

Tegemist on **kõige tõsisemate ja komplekssemate ühiste julgeolekuohtudega**. EL ja Vahemere lõunapiirkonna partnerid peavad tegema tihedamat koostööd ja suurendama kerksust, muu hulgas ka kooskõlas ELi merendusjulgeoleku strateegias võetud kohustustega⁴⁶.

Leppe eesmärk on kujundada **ühine arusaam piirkondlikust ja rahvusvahelisest julgeolekuolukorrast** ning selleks edendada koostööd, sealhulgas sellistes valdkondades nagu terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ning ELi sanktsioonidest kõrvalehoidumise ennetamine ja nende vastu võitlemine, merendusjulgeolek, elutähtsa taristu vastupidavus, hübriid- ja küberohud, välisriigist lähtuvad infomanipulatsioonid ja sekkumised, kaitsevõime suurendamine, rahuvahendamine ja konfliktide lahendamine.

ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) tsiviil- ja sõjalistel missioonidel ja operatsioonidel, eelkõige Euroopa Liidu sõjalisel operatsioonil Vahemerel (IRINI) ja ELi integreeritud piirihalduse abimissioonil Liibüas (EUBAM Libya), on Vahemere piirkonnas keskne roll, et edendada koostööd Liibüaga, suurendada piirkondlikku stabiilsust, rakendada Liibüa suhtes kehtestatud ÜRO relvaembargot ning võidelda ebaseadusliku kaubanduse ja inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu. Väljaspool Vahemere piirkonda toetab EL oma ümberkaudseid partnereid täiendavate ÜJKP tsiviil- ja sõjaliste missioonide⁴⁷ kaudu.

ELi – Vahemere piirkonna rahu- ja julgeolekualgatus

Algatusega toetatakse konkreetsete rahu- ja julgeolekuteemade koordineeritud käsitlust. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Luuakse rahu ja julgeolekut käsitlev piirkondlik foorum ELi ja Vahemere lõunapiirkonna riikide jaoks.** Foorum võiks pakkuda mitteametlikku keskkonda, kus edendada ühist piirkondlikku olukorratundlikkust, jagada seisukohti ja koordineerida lähenemisviise ühist huvi pakkuvates küsimustes, nagu piirkondlik julgeolekuolukord ning vastavad rahu- ja julgeolekumeetmed, sealhulgas rahuvahendus, ning teha kindlaks võimalik toetus partnerite võimete tugevdamisele.
- **Edendatakse rahu, julgeolekut ja kaitset käsitlevaid sihtotstarbelisi dialooge ja konsultatsioone** Vahemere lõunapiirkonna partneritega.
- **Uuritakse Vahemere lõunapiirkonna partnerite võimalikku osalemist ÜJKP missioonides ja operatsioonides, eelkõige uute osalemise raamlepingute⁴⁸ kaudu.**
- **Tugevdatakse partnerite võimeid, sealhulgas Euroopa rahutagamisrahastu abimeetmete kaudu ning tagades täiendava koordineerimise ja koostöime Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) suutlikkuse suurendamise meetmetega,** austades samal ajal ELi ja NATO otsustusprotsessi sõltumatust.
- **Korraldatakse koolitusi Euroopa Julgeoleku- ja Kaitsekolledži egiidi all,** näiteks kliimamuutuste, keskkonna, rahu, julgeoleku ja kaitse valdkonnas.

⁴⁶ [Merendusjulgeoleku strateegia – Euroopa Komisjon.](#)

⁴⁷ Nende hulka kuuluvad EUNAVFOR ATALANTA ja EUNAVFOR ASPIDES Punasel merel, Euroopa Liidu nõuandemissioon Iraagi julgeolekusektori reformi toetuseks (EUAM Iraq), ELi piirihaldamise abimissioon Rafahi piiriületuspunktis (EUBAM Rafah) ja ELi politseimissioon Palestiina aladel (EUPOL COPPS).

⁴⁸ Neis lepingutes määratakse kindlaks kolmandate riikide ELi kriisiohjeoperatsioonides osalemise tingimused ning nende riikide suhted ELiga missioonide ja operatsioonide läbiviimisel.

- **Laiendatakse avalikust allikast pärit luureandmete töövahendi kasutamist, et tuvastada ja analüüsida identiteedil põhinevale desinformatsioonile keskendunud välisriigist lähtuvad infomanipulatsioonid ja sekkumised,**⁴⁹ ning suurendatakse olukorratundlikkust, et paremini käsitleda välisriigist lähtuva info manipuleerimise ja sekkumise eripära piirkonnas.
- **Luuakse Vahemere lõunapiirkonna partneritega dialoog merekaablite turvalisuse teemal** ning tagatakse kooskõla ELi kaabliturvalisuse tegevuskavaga,⁵⁰ mis hõlmab avastamis-, reageerimis- ja taastamismeetmeid.
- **Suurendatakse koostööd meresõidu turvalisust ähvardavate ohtude,** näiteks nõuetele mittevastava laevandusvõtete ja riskantsete navigatsioonitavade valdkonnas, sealhulgas Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni raames.
- **Tõhustatakse vägivaldse äärmusluse ennetamist puudutavat teabevahetust ja koostööd** asjakohaste ülemaailmsete algatuste, ka **ELi radikaliseerumise ennetamise teadmuskeskuse** raames.
- **Hõlbustatakse küber- ja tervishoiualast piirkondadevahelist teabevahetust** ELi ja Vahemere lõunapiirkonna vahel.
- **Tõhustatakse koostööd riiklike ametiasutustega,** tegeledes sanktsioonidest kõrvalehoidmise ning nõuetele mittevastavatest laevandusvõtetest ja riskantsetest navigatsioonitavade tulenevate merendus-, keskkonna- ja konkurentsiriskidega.

III.2. Piirkondliku valmisoleku suurendamine

Turvalise Vahemere piirkonna ühtse ala loomine eeldab **piirkonna paremat valmisolekut nii loodusõnnetusteks kui ka inimtegevusest tingitud suurõnnetusteks ja ohtudeks.** Piirkonnas, mis soojeneb maailma keskmisest 20 % kiiremini, halvendavad kliimamuutused eelduste kohaselt praegust riskipilti, toimides ohtu mitmekordistava tegurina ning tuues kaasa sagedasemad ja raskemad katastroofid, mis mõjutavad nii keskkonda kui ka sotsiaal-majanduslikke süsteeme, ohustades eelkõige ranniku- ja saarekogukondi.

Metsa- ja maastikupõlengud, põud, veenappus, üleujutused ja äärmuslikud ilmastikunähtused juba mõjutavad mulla seisundit ja toiduga kindlustatust, mis on piirkonna poliitilise stabiilsuse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse peamised tegurid. Innovatiivsel põllumajandusel on oluline roll loodus- ja inimtegevusest tingitud suurõnnetusteks ja ohtudeks valmisoleku suurendamisel.

Tervisealaste ohtude tekkimise võimalus näitab seda, et terviseohutuse meetmete tugevdamine on kriitilise tähtsusega, kui tahetakse tagada vastupidavus selles valdkonnas. Siinkohal on lõimitud valmisoleku põhimõttel põhineva kultuuri loomise kõrval jätkuvalt prioriteetne avaliku ja erasektori partnerite suutlikkuse ja koostöö tugevdamine ootamatutele sündmustele reageerimisel ning äärmuslike ilmastikutingimuste, sealhulgas üleujutuste ja põudade ennetamise ja neile ühise reageerimise mehhanismide tõhustamine kooskõlas hiljuti vastu

⁴⁹ [Kuidas tuvastada ja analüüsida identiteedil põhinevat desinformatsiooni/välisriigist lähtuvaid infomanipulatsioone ja sekkumisi: praktiline juhend avalikust allikast pärit luureandmete põhisteks uurimisteks | EEAS.](#)

⁵⁰ JOIN(2025) 9.

võetud ELi kriisivalmiduse strateegiaga⁵¹. Järgides kogu valitsemissektorit ja kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi, on väga olulised tegelik detsentraliseerimine ja sidemed kohalike omavalitsustega ning kodanikuühiskonna organisatsioonide aktiivne osalemine, et tagada kiire reageerimine, kasutada ära kohalikud teadmised ja edendada kogukonnapõhist vastupidavust.

Vahemere piirkonna suurõnnetusteks valmisolek

Algatuse eesmärk on parandada piirkondlikku valmisolekut ja tugevdada kõiki ohte hõlmava lähenemisviisi abil reageerimissuutlikkust Vahemere piirkonna ühtsel alal. Selleks tehakse eelkõige järgmist.

- **Toetatakse kõiki ohte hõlmava varajase hoiatamise süsteemi väljatöötamist**, tuginedes olemasolevatele vahenditele (nt Copernicuse hädaolukordade ohjamise teenus) kooskõlas algatusega „Varajane hoiatamine kõigi jaoks“ ja liidu elanikkonnakaitse mehhanismi suurõnnetustele vastupidavuse eesmärkidega, mis on seotud ennetava tegevuse strateegiatega.
- **Toetatakse toiduga kindlustatuse kriisiks valmisolekut**, tuginedes Euroopa toiduga kindlustatuse kriisiks valmisoleku ja kriisile reageerimise mehhanismi⁵² mudelile.
- **Tugevdatakse olemasolevaid kahepoolseid põllumajanduspoliitika dialooge** ning algatatakse uusi põllumajandus- ja toidupoliitika partnerlusdialooge Vahemere lõunapiirkonna partneritega kooskõlas põllumajandus- ja toidualane visiooniga⁵³.
- **Parandatakse suurõnnetusteks valmisolekut puudutavat koostööt** keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumaotude alaste ELi tippkeskuste algatusega koolituste ja simulatsiooniõppuste, parimate tavade jagamise ja teadlikkuse suurendamise kaudu.
- **Laiendatakse elanikkonnakaitsealast koostööd**, tuginedes olemasolevatele piirkondlikele algatustele ja kasutades ära Interregi koostööprogrammide⁵⁴ võimalusi. Piirkondlikke naabreid⁵⁵ toetab ka **Küprosel asuv uus Euroopa tuletõrjekeskus**.
- **Uuritakse võimalusi, mida pakub tehisintellekti** modelleerimine suurõnnetusteks valmisoleku kontekstis, eelkõige **arendatakse kriisiohje- ja hädaolukordadele reageerimise suutlikkust**, integreerides tehisintellekti algoritmid olemasolevatesse teenustesse ja arendades mitut ohtu hõlmavaid otsuste tegemise tugisüsteeme avaliku hüvega seotud tehisintellekti algatuse⁵⁶ raames.

III.3. Rände haldamine

⁵¹ JOIN(2025)130.

⁵² [Üleilmse toiduainetega varustamise ja toiduga kindlustatuse tagamine – Euroopa Komisjon](#).

⁵³ COM(2025) 75 final

⁵⁴ [Veebisait – Interregi programm Euro-MED](#).

⁵⁵ Olemasolevate piirkondlike algatuste hulka kuulub näiteks Küprose, Jordaania ja Egiptuse vaheline koostöö tuletõrje valdkonnas. Uue Euroopa tuletõrjekeskuse loomise ettepaneku tegi komisjoni president von der Leyen oma 2025. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus.

⁵⁶ Näiteks oleks tehisintellekti algoritmid võimalik integreerida Euroopa metsatulekahjude teabesüsteemi ja ülemaailmsesse metsa- ja maastikupõlengute teabesüsteemi. [Avaliku hüvega seotud tehisintellekt | Euroopa digitaalajastu kujundamine](#).

Ränne on ülemaailmne reaalsus. Selle haldamine on ühine vastutus, mis nõuab tihedat koostööd ning **terviklikku, kogu rändeteed hõlmavat ja õigustel põhinevat lähenemisviisi** kooskõlas rände- ja varjupaigaleppe⁵⁷ välismõõtmega. Siia alla kuulub rände juhtimine, piirihalduse parandamine, ebaseaduslike lahkumiste ärahoidmine, nende jõupingutuste toetamine, mida tehakse rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastu võitlemisel, ning seadusliku rände ja liikuvuse edendamine kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja inimõigustega. Selle lähenemisviisi lahutamatu osa on ka tulemusliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise hõlbustamine, ümberasustamisalaste jõupingutuste toetamine ning lahenduste pakkumine rändajate, põgenike ja varjupaigataotlejate kaitse tagamiseks rändeteedel. Kohalikud omavalitsused ja vastuvõtavad kogukonnad on selles töös eesliinil ning seepärast on oluline tugevdada nende suutlikkust selles valdkonnas, toetades muu hulgas selliseid rahvusvahelisi organisatsioone nagu ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet ja Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon.

⁵⁷ COM(2024) 251.

Kogu rändeteed hõlmava lähenemisviisi rakendamine rände haldamisel

Algatusega toetatakse ühist lähenemisviisi rändeteedele, mis viivad Vahemereni ja üle selle. Samuti tugevdab ja täiendab algatus kahepoolset rändevalast koostööd. Eelkõige tehakse järgmist:

- **Tugevdatakse suutlikkust, et rännet nõuetekohaselt hallata ning paremini tegeleda sellest kohalike kogukondade jaoks tulenevate tagajärgede ja probleemidega.** Tihedam koostöö asjaomaste osalejatega parandab suutlikkust ennetada rändekriise ja neile reageerida varajase hoiatamise süsteemide, riskiseirevahendite ja mitut sidusrühma hõlmavate erandolukorra plaanide väljatöötamise kaudu.
- **Parandatakse rändajate väärikat vabatahtlikku tagasipöördumist** Vahemere lõunapiirkonna partnerriikidest nende päritoluriikidesse ja nende taasintegreerumist.
- **Tugevdatakse koostööd ELis ebaseaduslikult viibivate inimeste tulemuslikuks tagasisaatmiseks ja tagasivõtmiseks.**
- Tõhustatakse koostööd ebaseadusliku rände ennetamisel ning rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse vastases võitluses **operatiivpartnerluste** ja asjakohaste projektide kaudu, sealhulgas **ülemaailmse liidu**⁵⁸ raames.
- **Korraldatakse piirkondlikke teadlikkuse suurendamise kampaaniaid, mis puudutavad lühiajalise viisa andmise korda** ja mille eesmärk on piirata takistusi ja hõlbustada viisade andmist, kaasates ELi liikmesriigid, kes annavad välja viisaid asjaomastes Vahemere lõunapiirkonna partnerriikides.
- **Võetakse ulatuslikumalt kasutusele talendipartnerlused**⁵⁹ ja käivitatakse **ELi talendireserv**, et hõlbustada kontakte ELi tööandjate ja partnerriikidest pärit töötajate vahel ning muu hulgas lihtsustada üliõpilastele, oskustöölisele, teadlaste ja teadlaste viisaid.
- **Parandatakse haavatavate rändajate, varjupaigataotlejate ja pagulaste kaitseruumi** Vahemere lõunapiirkonnas kooskõlas rahvusvaheliste kohustustega, eelkõige **Vahemere lõunapiirkonna uue piirkondliku kaitseprojekti** kaudu, millega edendatakse heade tavade vahetamist konkreetsetes kaitseküsimustes.
- **Toetatakse liikmesriikide vabatahtlikke jõupingutusi ümberasustamise ja humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise valdkonnas.**

III.4. Õiguskaitse, õiguslane koostöö ja piirijulgeolek

Tulemuslik, õigustel põhinev ja integreeritud Vahemere piirkonna koostöö piirihalduse ning otsingu- ja päästetööde valdkonnas on äärmiselt oluline, et muuta piirid turvalisemaks alaks ning inimeste heaolu ja julgeoleku väravaks.

Rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu võitlemise ülemaailmse liidu raames võetud meetmete alusel on tihedama koostöö ja teabevahetuse eesmärk jõuda ühtlustatud

⁵⁸ [Üleskutse luua rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu võitlemise ülemaailmne liit.](#)

⁵⁹ Juba käivitatud Marokos, Tuneesias ja Egiptuses.

läheneemisviisideni piirivalvele ja mereseirele ning kontrollidele piiripunktides ja tollikontrolli ajal. Selline tihedam koostöö ja luureandmete jagamine tugevdab ka piiridel õiguskaitseasutuste vahelist koordineerimist, et tõhustada võitlust rändajate smugeldamise ja inimkaubandusega tegelevate kuritegelike võrgustike vastu ning hoida ära selliste isikute liikumist, kes tõenäoliselt kujutavad endast julgeolekuohtu.

ELi ja Vahemere lõunapiirkonna partnerite vahel on sisse seatud ulatuslik koostöö, mille abil parandada partnerite suutlikkust piire tulemuslikult hallata. Julgeolekuohud on üha piiriülesemad ja üleilmsemad ja seda suundumust süvendab kiiresti arenev tehnoloogia. Nendega tegelemiseks peab koostöö olema tugevam ja tulemuslikum. Algatuse eesmärk on takistada ebaseaduslikku tegevust ja selle vastu võidelda, luua Vahemere piirkonna ühtsel alal turvaline ja ohutu keskkond ning kaitsta inimesi ja kaupu.

Piirijulgeolek

Algatusega kehtestatakse **ühine lähenemisviis integreeritud piirihaldusele ja -julgeolekule**. Eelkõige tehakse järgmist.

- **Tugevdatakse institutsioonilist ja operatiivset piirihaldussuutlikkust** ning tagatakse samal ajal inimõiguste standardite järgimine, kasutades selleks sihtotstarbelist tehnilist abi ja luues koostoime olemasolevate programmidega. Selle abi hulka kuulub ka toetus suutlikkuse suurendamise meetmetele ja koostööpõhine standardse töökorra väljatöötamine.
- Rakendamiseks **valitakse välja väikesed ja keskmise suurusega katseprojektid**, millest võivad välja kasvada pikemaajalised projektid. Valimisel võetakse aluseks eespool nimetatud meetmed ja teabevahetus.
- **Ühtlustatakse standardeid ja kiirendatakse tollivormistust** digitaliseerimise teel, et vähendada ülekoormust ja lühendada transpordiaega.
- **Suurendatakse teadlikkust ja jagatakse teadmisi**, näiteks ELi merendusvaldkonna ühise teabejagamiskeskonna kaudu, alustades piirivalveasutuste kesk- ja kõrgeastmejuhtide õppekülastustest ja vahetustest.
- **Edendatakse piiri- ja rannikuvalveasutuste vahelist koostööd Vahemere piirkonnas**, et tõhustada suutlikkuse suurendamist ja oskuste arendamist merendusega seotud olukordade lahendamisel, optimeerides Vahemere rannikuvalve funktsioonide foorumi ning muude ELi ja lõunanaabruse koostöömehhanismide ja foorumite kasutamist.
- **Toetatakse läbirääkimisi ja töökorra rakendamist** Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontex) ning Vahemere lõunapiirkonna partnerite piirivalveasutuste vahel.

Kuritegevus ei tunne riigipiire. Oluline on tagada kollektiivne ja koordineeritud reageerimine, et võidelda rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga. Tihedam õigus- ja õiguskaitsealane koostöö on äärmiselt oluline, et tagada nõuetekohased uurimistoimingud ja kuritegude tulemuslik menetlemine. Selline koostöö eeldab tugevat isikuandmete kaitse raamistikku, menetlusõigusi ja terviklikke kriminaalõigusraamistikke. On juba võetud mitmesuguseid meetmeid, mille abil toetada piirkonna politsei- ja õiguskaitsekoostööd. Sellest hoolimata on endiselt oluliseks probleemiks lõhe suutlikkuse suurendamise, koostöö ja

käegakatsutavate tegevustulemuste vahel ning selle kaotamine eeldab eesmärkide suuremat lähendamist. Selle probleemi lahendamiseks on oluline tõhustatud koostöö ning teabe, eksperditeadmiste ja varajaste hoiatuste vahetamine ELi ja Vahemere lõunapiirkonna partnerite vahel, et tugevdada valmisolekut uimastisuundumusteks ning tugevdada inimkaubandusevastast operatiivkoostööd Merenduse Valdkonna Analüüside ja Operatsioonide Keskuse narkootikumidevastase võitluse töörühmaga.

MED-OP: õigus- ja õiguskaitsealane koostöö

Algatuse eesmärk on tugevdada õiguskaitse- ja õiguskoostöö parandamise kaudu meie ühist reageerimist võitluses raske ja organiseeritud kuritegevuse ning terrorismiga. Algatusega edendatakse standardite lähendamist piirkonna sees ja riikide vahel, et võimaldada operatiivkoostööd ning tagada, et kodanikud ja nende õigused oleksid kindlalt kaitstud. Selleks tehakse eelkõige järgmist.

- **Luuakse sisejulgeolekualane piirkondlik dialoog**, mida peavad korrapäraselt Vahemere piirkonna ühtse ala julgeolekupoliitika kõrgemad ametnikud ja mis on korraldatud sisejulgeolekualase operatiivkoostöö alalise komitee eeskujul. Piirkondliku dialoogi raames tehtava töö tulemusena peaks vastu võetama ühist huvi pakkuvates valdkondades tehtava operatiivkoostöö tegevuskava, mida hiljem korrapäraselt ajakohastatakse.
- **Antakse suunised ühistegevuseks** raske ja organiseeritud kuritegevuse ning terrorismi vastases võitluses, sealhulgas ELi liikmesriikide ja ELi asutuste toetusel. Selleks tehakse järgmist:
 - edendatakse õigus- ja andmekaitsealaste eesmärkide ja peamiste reformide lähendamist, kasutades selleks muu hulgas sihtotstarbelist tehnilist abi;
 - tegeletakse peamiste operatiivkoolituse lünkadega;
 - korraldatakse korrapäraseid ekspertide dialooge;
 - korraldatakse õppekülastusi ja lähetatakse lühiajaliselt riiklikke eksperte;
 - kasutatakse sihtotstarbelist tehnilist abi.
- **Toetatakse rahvusvaheliste lepingute ja töökorra üle läbirääkimiste pidamist ja nende rakendamist**, sealhulgas Europoli, CEPOLi, Eurojusti ja Euroopa Prokuratuuriga.

3. RAKENDAMINE JA SEIRE

Leppe rakendamise ja seire järelevalve on ülesehituselt kahetasandiline ehk järelevalvet tehakse nii ELi kui ka Euroopa – Vahemere piirkonna tasandil.

ELi tasandil tagavad komisjoni talitused ja Euroopa välisteenistus leppe rakendamise koordineerimise ja tehnilise järelevalve. Leppe elluviimist arutatakse igal poolaastal **välisasjade nõukogus**, võttes aluseks komisjoni ja kõrge esindaja esitatud ajakohastatud teabe rakendamise kohta. Nende arutelude põhjal on võimalik valmistada ette **iga-aastane ELi ja lõunanaabruse ministrite kohtumine**.

Euroopa Parlamenti hoitakse korrapäraselt kursis parlamendi asjaomaste komisjonide ja parlamentidevaheliste delegatsioonide kaudu. Samuti hoitakse asjade käiguga kursis Euroopa

Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ning Regioonide Komiteed. Euroopa ja Vahemere piirkonna riikide kohalike ja piirkondlike omavalitsuste assamblee on peamine institutsiooniline kanal, mille kaudu panustada piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

Euroopa – Vahemere piirkonna tasandil tuleb kaks korda aastas kokku **kõrgemate ametnike tasandi ühisrühm**, et jälgida leppe rakendamist sihtotstarbelise **tegevuskava** kaudu. Rühm koondab enda alla Euroopa Liidu ja Vahemere lõunapiirkonna partnerite esindajad. Ka see rühm aitab valmistada ette **iga-aastast ELi ja lõunanaabruse ministrite kohtumist**. Rühma aruteludesse võiks vajaduse korral kutsuda osalema ka muid osalejaid, nagu riiklikud ja rahvusvahelised finantsasutused, kodanikuühiskonna esindajad ning teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide esindajad.

Leppe alusel kavandatavad algatused kantakse **vastavasse tegevuskavva**, kus märgitakse iga algatuse puhul, millised riigid ja sidusrühmad selles osalevad. Tegevuskava rakendamist hinnatakse ühiselt. Seda saab jooksvalt ajakohastada ja sinna saab lisada uusi algatusi.

Algse tegevuskava esitavad 2026. aasta esimeses kvartalis kõrgemate ametnike tasandi ühisrühmas komisjoni talitused ja Euroopa välisteenistus ning seda ajakohastatakse ja vaadatakse ühiselt jooksvalt läbi.

Vahemere Liidul on kogemusi piirkondlike võrgustike loomisel ja juhtprojektide juhtimisel. Ühendava jõuna toetab Vahemere Liit ühisrühma kohtumisi ning ta on ka partner leppe elluviimisel,⁶⁰ sealhulgas oma ministrite kohtumiste kaudu.

Vahemere piirkonna noorte parlamentaarne assamblee annab olulisi suuniseid leppe kohaste algatuste rakendamiseks ja väljatöötamiseks. **Korrapäraseid dialooge korraldatakse ka kodanikuühiskonna organisatsioonidega**, sealhulgas akadeemiliste ringkondade, teadlaste, sotsiaal-, kultuuri- ja majandustegevuses osalejate ning äriühingute kaudu.

4. KOKKUVÕTE

Lepe esitatakse **2025. aasta novembris** Barcelona protsessi 30. aastapäeval **ELile ja Vahemere lõunapiirkonna partneritele poliitilise heakskiidu saamiseks**.

Leppega kujundame oma ühist tulevikku partnerluse ja ühise vastutuse vaimus ning arendame **tugevamalt integreeritud, vastupidavat ja turvalisemat Vahemere piirkonna ühtset ala**.

⁶⁰ Vahemere Liit on omandanud eksperditeadmised konkreetsetes valdkondades, nagu haridus, tööhõive ja majandusareng, vesi, keskkond ja sinine majandus, kriisiohje ja elanikkonnakaitse.